

פסח

הדיאלקטיקה המקראית מחייבת את הקפיצה, את הפסיחה על תהליכים טבעיים, לפתיחת שלשלות חדשות של התרחשות.

אין קצה לעמל המחשבה הפילוסופית והניסויים הפיסיקליים להסברת העולם כשלשלת אחת, מיסוד אחד, ללא קפיצות. ואין-ספור לכשלונות. לא הוסברה – והישרים שבפילוסופים ובפיסיקאים מודים שלעולם לא תוסבר – ראשיתה של ההוויה בכלל. טרם נמצא המפתח למעבר מן הדומם אל הצומח, ואחר כך אל החי ואל האדם, למרות דארווין. לנגד עינינו התפורר החומר ליחידות אנרגטיות. ועם כל הדיפה אחורנית לא נפתרת החידה כי אם מעמיקה את מקומה ואת נוסחתה.

המדע אינו האמת – הוא אחת הדרכים להכרת האמת; יש והוא מגלה טפח ומכסה טפחיים. באה שירה, באה אמנות, ומגלות את הטפחיים בדרכיהן הן, בלשונן שלהן. בהן מלכות החרות, היצירה; בהן בְּבואה – לפעמים קרובה ולפעמים רחוקה – לחרות המוחלטת של הבריאה. כאן פוסח היוצר ופוסח המאמין על הנמנע על-פי השכל, עובר על פני ההכרח ויוצא משיעבוד לחרות.

הנאמר בפרשת בראשית בענין הבריאה בְּטבע – הוא הנאמר מבחינה מהותית בפרשת שמות בענין הבריאה בְּאומה.

אלמלא חתך אֶל-להים בעבי החושך בְּצו "יהי אור" – היה העולם, מתוך חוקיות החומר וההתמדה, שרוי בתוהו ובוהו. אלמלא הוציָּאנו מחושך מצרים, משועבדים היינו לפרעה במצרים, משועבדים היינו ל"בית הגדול" ולכל החוקים ההיסטוריים והטבעיים החלים על ה"בית הגדול", עד לשכחה, עד להתפסות בחולות מדבר, עד להיותנו "חומר" ארכיאולוגי בלבד. (הערה 1)

וכבר נאמר וכבר הוכר שאין הסברה היסטוריוסופית, הגיונית ומדעית, לקיומו של עם ישראל. ובמינוח המקרא: שום איש מדע לא יידע להסביר את סוד ה"פסח", **כיצד פֶּסַח מלאך המוות ההיסטורי על דלתות העם הזה?**

כיצד נוצר האור הראשון של הקוסמוס? כיצד היה אור בבתי ישראל בהיות חושך בכל בתי מצרים? – מי שאינו מאמין בפסח הטבע ובפסח ההיסטוריה, מוכיח שהוא יושב בחושך היום, ואיננו רואה גם פסיחה המתרחשת לנגד עיניו.

וכל זבח הפסח הראשון – לא היה אלא אות לדרכי ביצועה של המהפכה:

אין מבשלים את הבשר במים. אין עת בישול. "צלי אש". באש המהפכה הגדולה. וצולים אותו "ראשו על כרעיו ועל קרבו", צולים ואוכלים, כי אין זמן לנתחו ניתוחים-ניתוחים, זה לכאן וזה לכאן.

ובחיפזון אוכלים אותו כי "פסח הוא ל-ה", כי זו פסיחה גדולה על התהליכים הרגילים, האבולוציוניים. אין מסיבין לסעודה זו. אין משתהים בענייני האכילה, חלילה לה לאכילה מלעכב בעד היציאה. ועל כן – רק עוגות מצות, רק תמצית הכרחית ביותר לעניין זה של אכילה. על כן חגור למתנניים ומקל ביד. זה הכול.

ואסור להתמהמה, אסור לתמוה ואסור להרבות בשאלות 'מה?' 'מה?!'... יש על מה לתמוה, אך תמיהות ושאלות מעכבות את הגאולה המהפכנית, הפוסחת על חוליות השלשלת.

ואף מעשה ים-סוף אינו אלא אות לפסח, אות לדילוג זה על תהליכים שפִּטבע. מצרים טבעו כי הם מיסוד הטבע. טביעתם איננה נס, טביעתם היא חוקית בהחלט. הנס הוא בכך שישראל לא טבע, שגלי החוקיות ההיסטורית לא הטביעו את העם הזה כאשר הטביעו עמים אחרים. לבני ישראל **נקרע** הים, נקרעה השרשרת ההיסטורית הרגילה. הם עוברים בתוך הים בַּיבשה. בים ההיסטוריה נפתחה להם דרך מיוחדת שלא נפתחה ולא נודעה לשום אומה ולשון. אל תקרי ים **סוף**, קרא: ים **סוף**. כל העמים טובעים בו בים זה, עם ישראל אינו טובע בים הסוף.

גם זה פסח. פסיחה על גורל רגיל זה של אומות. ועל כן לא יוכלו להם – ליציאת מצרים ולקיום העם היהודי – שום הסברים רציונליים: שהרי הסבר רציונלי כוחו יפה רק כל אימת שחוליות השרשרת קשורות זו בזו; וכל פעם שיש קרע בחוליות – נקרע ההסבר. ...

ובאמצע, פְּעֵמוֹד שְׁבֵתוֹד לְגֶשֶׁר, (הערה 2) לְגֶשֶׁר בין פסח הבריאה ופסח ישראל במצרים, עומד האב אברהם, אשר פסח על תרבות הקדם של שומר ואכד ובבל הקדומה – לפתוח שרשרת חדשה.

ל"יהי אור" שבבראשית מקביל האור בבתי ישראל במצרים, ל"לך-לך" לאברהם מקביל צו היציאה למשה. ... ממרומי אב-רם הרי נסיות זו של פסח היא חוקית בהחלט, כי היא טבעו. מבחינת יצחק העקוד, המסתכל מלמטה למעלה, הכל אימה ונס. ורק מבחינת סולם יעקב שתי התפיסות מתאחדות לדיאלקטיקה המקראית, המקורית והצרופה.

ומה פלא כי כך ולא אחרת מציג אֶ-להים את עצמו באוזני משה (שמות ג' ו'): "אֶנְכִי אֶ-לֹהֵי אַבְרָהָם אֶ-לֹהֵי יִצְחָק וְאֶ-לֹהֵי יַעֲקֹב".

הערת סיום:

המאמר פורסם ב'הגיונות מקרא' לפרשת בוא, והוא מובא כאן בדילוגין.

הערות:

.1

כאשר כותב אלדד כי "משועבדים היינו ל'בית הגדול'", כוונתו לכך שהמילים פר-עא – בשפת מצרים העתיקה – משמען: 'הבית הגדול'. תחילה ציין התואר הזה את ארמון המלכים, ואחר-כך הפך תואר כבוד למלך עצמו. (ראה זאת באנציקלופדיה העברית בְּעֶרְךָ 'פרעה', כרך כ"ח עמ' 409).

הנה כמה משפטים ממאמרו של אלדד 'הבית הגדול' – המאמר המוקדש לפרשת שמות בְּסֵפֶר 'הגיונות מקרא':

"פרעה, פירושו בלשון מצרים 'הבית הגדול' ... ומבחינה היסטורית הוצדק השם הזה הצדקה אובייקטיבית, יותר מכל האחרים: וכי לא **הבתים הגדולים** הם שנשארו כמעט כערך יחיד, כמוצג יחיד, מכל אותה תרבות של ארבעת אלפים שנה? ... כשאתה אומר מצרים – אתה אומר: פיךמידות. ... בסופו של דבר הכל חוזר אל הכמות העצומה של ידיים עובדות. כל עם מצרים עבדי פרעה הם, ואין צריך לומר: בני עמים אחרים. ... וזו דרך בנייתם – וזה גורלם – של כל 'בית גדול' שאיננו גם בית קדוש".

.2

הביטוי בו נוקט כאן אלדד לקוח משירו של ז'בוטינסקי 'שתי גדות לירדן' – הירדן שהוא כעמוד תווך לגשר בין שתי גדותיו – מרחבי ארצנו השלמה.